

Samlet vejledning til: SPS-SCREENING 2007

Styrelsen for statens uddannelsesstyrelse

Indledning

I denne vejledning beskrives baggrunden og anvendelsen af Styrelsen for Statens Uddannelsesstøttes computerbaserede screening til elever med læse- skrivevanskeligheder. Screeningen anvendes over for elever, som ikke har dokumentation herfor, men som oplever, at de har læse- skrivevanskeligheder eller føler sig ordblinde. Screeningen downloades via link på spsu-nettet og gennemføres herefter med eleven på skolen.

Screeningen er udviklet på basis af Undervisningsministeriets screening til specialundervisning for ordblinde, men er tilpasset de krav som stilles, når man er under uddannelse.

SPS-screeningen har siden 15. september 2006 kørt i en midlertidig version på erhvervsskolerne og de tekniske skoler. Vi har oplevet, at redskabet er blevet vel modtaget. Der har selvfølgelig været startvanskeligheder rundt omkring, men overordnet set har problemerne med screeningen været få.

Vejledningen her vedrører version 2 af SPS-screeningen, SPS-screeningen 2007. Vi håber, du vil finde Screeningen let at arbejde med, og at du må finde svar på dine spørgsmål i denne vejledning. Screeningen består af to tests, som er udvalgt efter en nøje undersøgelse af, hvor effektivt en række test identificerede en gruppe gode læsere og en gruppe ordblinde (SPS-modtagere) korrekt. I undersøgelsen indgik test af afkodning, stavning på flere niveauer, ordkendskab, cifferspændvidde og skrivehastighed sammen med et spørgeskema om deltagernes baggrund, hvad angår skolegang, læsning mv.

I alt deltog 316 unge under uddannelse i undersøgelsen, som blev gennemført i vinteren 2006/2007. Styrelsen udvalgte et antal skoler ud fra det kriterium, at de deltagende skoler skulle have så nær kontakt til skolens SPS-modtagere, at disse kunne inviteres til undersøgelsen direkte. Målet var at få så mange SPS-modtagere som muligt til at deltage fra hver uddannelsesretning, så de kunne sammenlignes med normalt læsende på samme uddannelse. I det følgende beskriver vi proceduren for screeningen, dens indhold samt kravene til programmet. Opstår der problemer, som du ikke finder svar på ved at gennemlæse denne vejledning eller ved at kontakte skolens IT-ansvarlige, er du velkomne til at rette henvendelse pr. mail til sps@su.dk. Vi vil gøre, hvad vi kan for at besvare dine spørgsmål hurtigst muligt.

I hvilke tilfælde tages SPS-screeningen?

Den primære målgruppe for screeningen er elever, som ikke har dokumentation for deres læse- stavevanskeligheder, men som oplever sig selv som ordblinde. Styrelsen forbeholder sig desuden ret til at bede skolen gennemføre SPS-screeningen, hvis den vedlagte dokumentation ikke synes tilstrækkelig.

SPS-screeningen tages i de tilfælde, hvor der ikke allerede foreligger tilstrækkelig dokumentation for elevens funktionsnedsættelse. Tilstrækkelig dokumentation betyder rapporter med resultater fra relevante ordblindetest.

Er du i tvivl, om noget dokumentation er tilstrækkelig, er du velkomne til at kontakte styrelsen. Er det allerede procedure på skolen at foretage screeninger af elever, kan resultater herfra eventuelt danne grundlag for vurdering af, om eleven er støtteberettiget, eller den kan vedlægges som supplement til styrelsens screening.

Indledende samtale med eleven

Når en elev henvender sig for at søge om studiestøtte, er det afgørende, at vejleder sporer sig ind på graden og typen af de vanskeligheder, eleven oplever i forbindelse med uddannelsen. Hvilke krav på uddannelsen oplever eleven, at det er vanskeligt at leve op til? Viser vanskelighederne sig primært i undervisningssituationen eller ved hjemmearbejdet, ved læsning eller skrivning?

Når det vurderes, at der skal søges om SPS til eleven, bliver det relevant at redegøre mere konkret for elevens vanskeligheder. Benyt til dette formål "[Gennemgang af udredning](#)", som du finder under Vejledninger/Handicaptyp/Læse- skrivevanskeligheder i menuen.

Du kan enten skrive oplysningerne direkte i fritekstfeltet i ansøgningen i SPS2005, eller du kan vedlægge dem som bilag.

Følgende baggrundsoplysninger skal oplyses i forbindelse med udredningen.

Sproglig baggrund

- Er der andre i elevens familie, der har haft problemer med at læse, stave eller skrive?
- Evt. har eleven oplevet sproglige vanskeligheder på sit modersmål mundtligt eller skriftligt?
- Evt. hvor længe har eleven boet i Danmark?
- Skolegang/grundskole (herunder specialundervisning)
- Havde eleven svært ved at lære at læse og skrive i skolen?
- Har eleven modtaget specialundervisning i dansk i skolen?
- Evt. hvilken sprogundervisning har eleven gennemgået?
- Oplysninger fra evt. afbrudte uddannelser
- Evt. henvendelsesgrunde

Hvad består SPS-screeningen af?

Test 1: Ordlæsning

I test 1 stilles eleven over for en række opgaver, hvor der i hver opgave skal læses fire ord, som ikke findes på dansk, fx san - syb - læl - syf. Ingen af ordene er rigtige ord, men et af ordene lyder som et rigtigt ord, når man læser det højt. I dette tilfælde "san", der lyder som ordet "sand". Ved hjælp af musen klikker eleven på det ord, hun mener, er rigtigt. Herefter vises næste opgave. Der er 38 opgaver i alt, og eleven får 5 minutter til at besvare opgaverne.

Sikker og flydende læsning af enkeltord er grundlaget for udviklingen af flydende tekstlæsning. Enkeltord er ord, der står alene og uden for kontekst. Derved er der ingen mulighed for at støtte sig til anden information, end den man får ud af det enkelte ord.

Ved ord man ikke har set før, er man for at kunne læse/afkode disse tvunget til at trække på den viden, man har om, hvordan bogstav og lyd spiller sammen i vores skriftsprog.

Den mest basale form for afkodning, som mere avanceret afkodning bygger ovenpå, er afkodning af såkaldt lydrette ord. Lydrette ord er ord, der populært sagt staves "som de lyder", hvilket fx er tilfældet i ord som lego eller filosofi. I lydrette ord er der god overensstemmelse mellem stavemåde og udtale, og er man i stand til at læse lydrette ord, betyder det, at man kan udnytte skriftens fonematiske princip, når man læser.

I Ordlæsning er der udvalgt et ordmateriale bestående af ukendte/nye ord, som alle kan læses ved at udnytte skriftens fonematiske princip.

Et meget ringe resultat på denne test kan være med til at forklare de begrænsninger, eleven oplever med at få udbytte af det, han/hun læser. Ineffektive afkodningsstrategier lægger stort beslag på den energi, der er tilbage til at få mening og udbytte af det læste.

Test 2:

Ortografisk stavning, basalt niveau

Prøven i test 2 består i at lytte til og derpå nedskrive 34 dikterede sætninger, der til sammen udgør beretningen om et færdselsuheld.

Hver sætning høres to gange, og deltageren anvender tastaturet til at skrive den hørte sætning. Det skrevne vises i et lille tekstfelt på skærmen, og kun den sætning deltageren er i gang med at skrive er synlig.

Deltageren har et minut til at skrive sætningen og bliver bedt om at klikke på den gule pil, når sætningen er skrevet (Returknappen fungerer på samme måde). Hvis eleven ikke selv når at klikke på den gule pil, inden minuttet er gået, gemmes det, eleven måtte have skrevet automatisk, og der fortsættes med næste opgave.

Denne stavetest er en bearbejdet version af Hverdagsstavning - Ortografisk staveprøve (Arnbak & Borstrøm, 2004). Ortografisk staveprøve består af 60 ord inddelt i kategorier, der afspejler tre forskellige niveauer af stavestrategier med 20 ord i hver kategori. I denne bearbejdede version indgår 40 forskellige målord fordelt på de første to niveauer af ord.

Den første kategori (kontekstbetingede stavemønstre) består af ord, hvis stavemønstre er betinget af lydfølgeregler inden for ordets egen kontekst, som når "e-lyden" i ordet vippe noteres som "i" eller konsonantlyden midt i samme ord noteres som to konsonanter og ikke blot en.

Den anden kategori (morfologisk betingede) består af ord, hvis stavemønstre er betinget af bøjningsregler, som medfører at orddele med samme betydningsindhold noteres på samme måde uanset kontekst, som fx at nutidsendelser altid noteres med endelsen -er som i kører og husker. Teksten til diktaten er omskrevet i forhold til den oprindelige version, så den passer med de færre ord.

Hvordan skal SPS-screeningen foregå?

SPS-screeningen afvikles af en testlærer for en enkelt elev eller en mindre gruppe. Screeningen skal kunne foregå uforstyrret i et lokale med adgang til pc med mus og hovedtelefoner. Se nærmere i nedenstående afsnit angående krav til pc.

Testlærerens opgave

1. Forberedelse til testen

Inden eleven ankommer til lokalet klarer testlæreren følgende:

1. klargøring og test af computer
2. start af programmet, indtastning af elevens stamdata

2. Generel instruktion til eleven

Testlæreren giver en mundtlig instruktion om hele prøvens forløb til den/de elever, som deltager. Her skal testlæreren bl.a. sikre sig, at eleverne er fortrolige med brug af mus, samt gøre eleverne klart, at det ikke er garanteret på forhånd, at de er støt- teberettigede.

Følgende generelle instruktion kan benyttes, når eleverne sidder klar ved hver deres pc.

"Om lidt skal du løse opgaver i to forskellige test: Test 1 og Test 2. Testene er et led i din ansøgning om Specialpædagogisk støtte, så Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte kan behandle din sag og finde ud af, om du er berettiget til SPS.

Begge test foregår på en computer, og du får al instruktion gennem hovedtelefonerne. (Herunder testes evt. lyden ved klik på linket "Test din hovedtelefon").

Før hver test vil der være nogle eksempler, som hjælper dig til at forstå, hvad det er for nogle opgaver, du skal løse. Disse eksempler kan du få gentaget ved at klikke på billedet af højtaleren.

Der er en *lille gul trekant* i højre hjørne overalt i programmet. Den bliver omtalt som "den gule pil". Ved at klikke på den, kommer du videre til næste opgave. (I test 1 går du automatisk videre til næste opgave, når du klikker på dit svar i opgaven). Du kan ikke gå tilbage, kun frem, når du først har klikket dig videre, så tjek dit svar, inden du klikker på pilen.

OBS! Det er vigtigt, at eleven får at vide, at han/hun ikke selv må klikke sig ud af screeningen, ellers risikerer du, at screeningen må tages om, da data kan være mistet.

Krav til udstyret, som SPS-screeningen skal afvikles på

- Screeningen afvikles bedst på en Windows-baseret computer.
- Programmet kører bedst i browseren Internet Explorer version 7.
- Det er et krav, at JavaScript er slået til i browseren.
- Der skal på maskinen være mulighed for at afspille lyd (mp3) via hovedtelefon.
- Af hensyn til udskrift af testdata skal computeren kunne udskrive til en printer.
- Ved anvendelse af bærbare computere bør disse have tilsluttet en ekstern mus.
- Hvis der køres fra harddisk eller netværksdrev, skal der laves følgende indstilling i computerens browser: Funktioner / Internetindstillinger / Avanceret / Sikkerhed / Tillad aktivt indhold at køre i filer på Denne computer.

Installation

Programmet downloades fra <http://spsu-net.spsu.dk> under menuen "[Screening](#)". Der kan vælges en selvudpakkende zip-fil og en almindelig zip-fil med programmet.

Har du nogle spørgsmål?"

Når man er sikker på, at eleven er fortrolig med, hvad han/hun skal, kan testen gå i gang.

Når eleven er færdig med test 2, står der "Del 2 er slut". Klikkes der på den gule pil, kommer man frem til første resultatside, hvor antallet af korrekte i de to tests står. Der står også angivet, hvor meget tid eleven har brugt på test 1, for at få en fornemmelse af om eleven reelt har forsøgt, eller blot skøjtet igennem testen.

Hvis du vælger den selvudpakkende zip-fil

Sandsynligvis bliver der givet en sikkerhedsadvarsel, inden du kan komme videre. I denne advarsel bliver du spurgt, om du vil køre eller gemme filen. Vælg "Kør". Nu gemmes filen ned fra netværksstedet. Programmet indeholder mere end 100 filer, så det kan godt tage nogle minutter at overføre til computeren. Når programmet er hentet ned, kommer der muligvis en sikkerhedsadvarsel mere, hvor der står: Udgifere kunne ikke bekræftes. Er du sikker på, at du vil køre denne software? Her klikkes igen "Kør".

Herefter kommer der et vindue, hvor der står WinZip Self-Extractor – SPS - screeningen.exe. Tryk på "Browse" og vælg et sted på computeren hvor du gerne vil have gemt programmet ned. Da der er mange filer, der skal gemmes ned, er det nødvendigt at der oprettes en særlig mappe til screeningen. Det kan du enten have gjort på forhånd og så vælge den, eller ved at skrive det i "browse-vinduet" fx C:\Documents and Settings\Vridsløse SP-vejledning\Dokumenter\SPS-screeningen 2007.

Når det er gjort klikkes på øverste knap, hvor der står "Unzip". Når det er gjort kommer der en meddelelse om, at 121 filer er pakket ud. Nu ligger programmet pakket ud og klar til brug på computeren, hvis kravene som beskrevet ovenfor er overholdt.

Hvis du vælger at gemme den almindelige zip-fil

Du skal først vælge et sted/mappe på computeren, hvor du vil gemme programmet. Vælg at pakke filerne ud ved at højreklikke på mappen. Fra menuen, der viser sig, vælges "WinZip" og derefter "Extract to folder (navnet på mappen)". Nu ligger programmet pakket ud og klar til brug på computeren, hvis kravene som beskrevet ovenfor er overholdt.

Ved nogle Windows-versioner går downloadning automatisk i gang, når man trykker

'gem' efter at have valgt et sted/mappe på computeren, hvor man vil gemme programmet. Når downloadningen er slut, vælges 'åbn' og i billedet, der åbner automatisk vælges i venstre side 'udpak alle filer'. næst starter en såkaldt autoguide, hvor du to gange skal vælge 'næste' og til sidst 'udfør'. Klik på mappen 'SPS-screeningen'. Nu ligger programmet pakket ud og klar til brug på computeren, hvis kravene som beskrevet ovenfor er overholdt.

Start af programmet

Find mappen, hvor programmet blev gemt. Programmet startes ved at åbne filen Start (Start.html) i mappen SPS-screeningen. Siden skal se ud lige som billedet herunder. Gør den ikke det, må det checkes, om fx kravene til sikkerhedsindstillinger er fulgt.

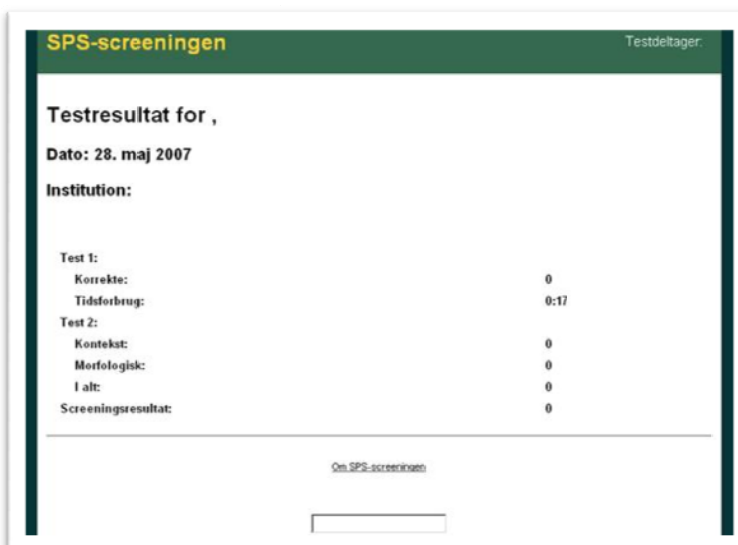
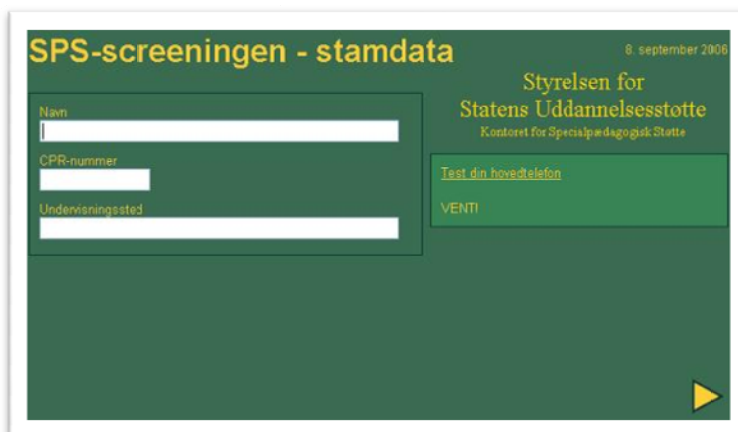
Elevers navn tages ind sammen med de øvrige data, og det er denne side, der skal møde eleven ved prøvens start.

Print og gem data

Efter screeningen udskrives det samlede testresultat. Det er også muligt at gemme testresultatet ned på drev eller USB-stik. Nederst på siden "Testresultat for ..." ses en ramme, hvor man ved at angive følgende password: **spspsw** og taste "**enter**", får adgang til at udskrive og gemme resultatet.

Et klik på linket "Udskriv testresultatet", vil resultere i udskrift af sider med testens samlede resultater samt udskrift af elevens besvarelser i stavetesten. Det printede testresultat sendes sammen med den generelle indstilling til SPS-kontoret i Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte.

Du finder besked om udviklerne af de enkelte test i SPS-screeningen ved at klikke på linket "Om SPS-screeningen". OBS! Alt + F4 lukker et hvilket som helst vindue, der er åbent i programmet, og herefter er det **ikke** længere muligt at udskrive data.

Oprydning

Når prøven er slut, og resultaterne printet, bør man rydde op på computeren, så evt. gemte data bliver fjernet. Der bør ikke gemmes filer på computeren, der indeholder personlige oplysninger om elever.

Hvad er screeningsresultatet, og hvornår er man støtteberettiget?

Når eleven har gennemført screeningen, printes resultatsiden ud som bilag til ansøgningen. På resultatsiden står antallet af rigtige i test 1 og antallet af rigtige i test 2. Antallet af rigtige i test 2 vil være opdelt i antallet af rigtige i de to typer af staveord: kontekstbetingede og morfologisk betingede stavemønstre.

Derudover vil der stå et tal ud for screeningsresultatet. Dette resultat er fremkommet ved at lægge resultaterne for de to test sammen, men lade test 2 tælle dobbelt i forhold til test 1 eller udtrykt på en anden måde: $0,5 * \text{test 1} + \text{test 2} = \text{screeningsresultatet}$.

Elever på EUD/Teknisk skole/SOSU

Gennemsnittet for elever med ordblindesvækkigheder på erhvervsuddannelser og tekniske skoler ligger på 23,8 (standardafvigelse 11,1) på screeningen. Vi har ikke afprøvet screeningen på SOSU endnu, men vores forventning er, at gennemsnittet vil ligne EUD/Teknisk skole.

Hvis screeningsresultatet ligger under 35 screeningspoint, er der stor sandsynlighed for at eleven er støtteberettiget.

Ligger screeningsresultatet over 35 screeningspoint, er eleven placeret blandt de 15 % bedste af de elever, som oplever vanskeligheder. Derfor vil en af Styrelsens læsepædagoger bedømme sagen, og der vil blandt andet vil blive set særligt på de krav, eleven er stillet over for på sin uddannelse, samt taget mere kvalitativt stilling til elevens screeningsresultat.

Elever på en gymnasial uddannelse HF/HTX/HHH/STX

Screeningen er endnu ikke prøvet af på denne målgruppe, men styrelsen har valgt at sætte den i værk over for målgruppen for ikke at forsinke SPS-tildeling unødigt. Styrelsen forventer i efteråret at prøve SPS-screeningen af på elever på gymnasialt niveau og på den baggrund at kende gennemsnittet for denne gruppe af elever. Indtil videre er vi derfor tilbageholdende med at melde egentlige grænseværdier ud på disse ungdomsuddannelser. Vi lægger os op ad styrelsens resultater fra afprøvningen af SPS-screeningen på videregående uddannelser vinteren 2006/2007.

Kendte problemer ved anvendelsen af SPS-screeningen

Hvis der opstår problemer, som du ikke kan finde svar på, og som skolens IT-afdeling heller ikke kan hjælpe dig med, er du velkommen til at kontakte SPS-gruppen pr. mail sps@su.dk. Vi vil besvare din henvendelse hurtigst muligt. Læs dog først herunder, om dit problem er et kendt problem.

Video codex

Indtil videre er der konstateret et teknisk problem på computere, hvorpå der er installeret et bestemt såkaldt video codex. Dette bevirker, at programmet får browseren til at gå ned, når ca. halvdelen af screeningen er afviklet. Man bør derfor altid sikre sig ved en fuld funktionstest på mindst én af en række ens maskiner, at alle test kan afvikles i fuld udstrækning.

Ved funktionstesten behøver man ikke at afvente speak – man kan så at sige "skøjte" igennem alle test ved at klikke på "den gule pil". I stavetesten kan der klikkes på returknappen. En fuld funktionstest kan således gennemføres på et par minutter. Det omtalte video codex, som får computeren til at gå ned er kendetegnet ved, at der findes en fil ved navn mmswitch.dll og mmswitch.ax i mappen C:\WINDOWS\SYSTEM32. Problemet løses fx ved midlertidigt at omdøbe filerne til mmswitch.dll.old og mmswitch.ax.old.

Museplade

Et andet problem kan opstå, hvis screeningen bliver udført på en bærbar computer med en såkaldt museplade. Særligt i Test 2 har der vist sig enkelte problemer, når elever er kommet til at placere håndfladen

på denne museplade, hvilket får markøren til at flytte rundt mellem det, der bliver skrevet. Pladen kan evt. dækkes over med et stykke papir under screeningen.

Læse- skrivevanskeligheder

Udredning af støttebehov ved læse- skrivevanskeligheder

Der kan være mange forskellige årsager til, at man har læse- skrivevanskeligheder. Man kan have koncentrationsvanskeligheder eller problemer med hukommelsen. Man kan have haft en rodet skolegang med mange skoleskift, meget fravær eller mange lærerskift. Man kan have generelle indlæringsvanskeligheder, eller man kan være ordblind.

Støtte afhænger af årsag

Afhængig af hvad årsagen er, til de læse- skrivevanskeligheder som man oplever, vil der findes forskellige støtteformer.

Er der tale om vanskeligheder pga. koncentrationsproblemer eller hukommelsesvanskeligheder, en rodet skolegang eller generelle indlæringsvanskeligheder vil støtteformen ofte være studiestøttetimer ved en lokal lærer på uddannelsesstedet.

Er der tale om ordblindhed vil støtteformen ofte være tekniske hjælpemidler, evt. kombineret med indlæsning af studiematerialer eller øvrige støtteformer.

Årsagen til denne skelnen er, at ordblindhed primært skyldes vanskeligheder med den tekniske del af læsningen – man kalder det også afkodningen. Det vil sige, at det,

der volder vanskeligheder, er, at sætte lyd til de bogstaver, et ord består af – at få det til at give et ord, som man kan knytte en udtale og en betydning til. Hvis man bruger alle sine ressourcer på at stave sig igennem et ord, har man ikke opmærksomhed tilbage til at få overblik over læseforståelsen, så man kan bruge tekstens indhold, trække de vigtigste oplysninger ud eller genfortælle teksten.

De øvrige typer af læse- skrivevanskeligheder skyldes i langt de fleste tilfælde ikke problemer med selve læsningen (at sætte bogstaver og lyd sammen), men i stedet problemer med læseforståelsen.

Man kan sige, at læsning består af (mindst) to elementer: afkodning og forståelse. Hvis et af disse elementer ikke fungerer optimalt er resultatet det samme – eleven kan ikke forstå, huske og bruge den tekst, han eller hun sidder med, men årsagen er forskellig, og der skal derfor forskellige støtteformer til.

Ved hjælp af eventuel dokumentation fra Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) kan du søge en afklaring af, hvilken type læsevanskeligheder, der er tale om, se blanket om udredning.

Gennemgang af udredning

Udredningen har til formål at redegøre for de konkrete vanskeligheder, som eleven oplever på sin uddannelse, dvs. beskrive elevens handicap. Udredningen skal indeholde konkrete eksempler på hvordan vanskelighederne kommer til udtryk i hverdagen på uddannelsesstedet – hvad skal eleven kunne, som han eller hun ikke kan? Beskrivelsen skal altså tage udgangspunkt i den konkrete uddannelse, eleven tager, og det gab, der findes mellem det han/hun

kan, og det han/hun skal kunne i lighed med andre elever og i overensstemmelse med de faglige krav, der stilles på uddannelsen.

Udredningen skal munde ud i konkrete anbefalinger af støtte. Udredningen skal altså ikke beskæftige sig med elevernes samlede situation, og derfor heller ikke pege på støttemuligheder, som kan fungere i elevernes almindelige liv uden for uddannelsesmæssig sammenhæng.

Udredningen kan bl.a. tage udgangspunkt i følgende oplysninger:

- kort beskrivelse af undervisningens tilrettelæggelse i de fag, eleven er i gang med (projektorienteret, forelæsninger, gruppearbejde etc.)
- en beskrivelse af de type af tekster, der læses i fagene (artikler, lærebøger, kompendier, opslagsværker, lovtekster, kvalitetssikringsmaterialer etc.)
- eksempler på konkrete læse-/stave-/skriveopgaver inden for hvert fag (I hvilke situationer læses og skrives?)
- vurdering af hvordan eleven forholder sig i disse situationer (Er eleven åben omkring sine vanskeligheder? Beder eleven om hjælp til fx korrekturlæsning eller forståelse af faglige udtryk?)
- beskrivelse af elevens egen oplevelse af læse- stavevanskelighederne, eventuelle eksempler på noget eleven har skrevet uden brug af stavekontrol
- oplysninger om elevens pensum (fx i form af litteraturlister og undervisningsplaner)
- oplysninger om ressourcer og støttemuligheder på uddannelsesstedets bibliotek (Er der adgang til elektroniske ordbøger? Udbydes kurser i brug af biblioteket og i litteratursøgning? Kan eleven slutte sin bærbare computer til netværket på uddannelsesstedet og anvende fx elektroniske ordbøger sammen med sit kompenserende udstyr?)

Udredningen skal desuden beskrive eventuelle baggrundsoplysninger om elevens læse- skrivevanskeligheder i tiden frem til ansøgningstidspunktet.